

SPRE O TEORIE A SECURITĂȚII CRIMINOLOGICE

Irina IACUB,
doctor în drept, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată

SUMMARY

Article includes an exposure of relevant ideas to argue the necessity of developing criminological security theory in the national scientific area. It emphasized the necessity of this theory not only for the development of criminological science, but also to enrich the practice of countering crime.

Keywords: criminality, security, criminological security, assurance of criminological security

REZUMAT

Articolul cuprinde o expunere de idei relevante privind argumentarea necesității dezvoltării teoriei securității criminologice în cadrul doctrinei autohtone. Este accentuată necesitatea acestei teorii nu doar pentru dezvoltarea științei criminologice, ci și pentru îmbogățirea practicii de contracarare a criminalității.

Cuvinte-cheie: criminalitate, securitate, securitate criminologică, asigurarea securității criminologice

Introducere. Din multitudinea contribuțiilor științifice inedite aduse de către părintele criminologiei autohtone Valeriu Bujor (primul criminolog de specialitate de la noi [2, p. 117]) la cercetarea fenomenului criminalității și a căilor de contracarare a acesteia, ne-a atras atenția în mod special problema securității criminologice, pe care a lansat-o în circuitul științific deja de ceva timp (anul 2003), dar care în mod absolut nejustificat nu a fost recunoscută de comunitatea științifică autohtonă (drept dovadă servind lipsa studierii acesteia în literatura de specialitate).

Sub aspect comparativ, precizăm că în Federația Rusă deja de câteva decenii se dezvoltă o adevărată **teorie a securității criminologice** de către renumiți savanți-criminologi precum: M. M. Babaev, V. A. Pleșakov [5; 6; 11], E. N. Rahmanova, S. I. Lebedev etc. [17]. Sub aspect conceptual, această teorie presupune *totalitatea cunoștințelor despre starea protecției celor mai vitale interese, precum și de altă natură a persoanei, societății și statului față de atentatele criminale și pericolul acestora, despre activitatea orientată spre reducerea și prevenirea pericolelor criminale, asigurarea protecției criminologice a obiectelor și subiecților atentatelor criminale, profilaxia victimologică* [14, p. 75].

Susținând în totalitate propunerea profesorului V. Bujor de a recunoaște, pentru început, existența unor noțiuni noi în știința criminologiei – *securitatea criminologică și asigurarea securității crimi-*

logice (necesare nu doar pentru dezvoltarea științei criminologice, ci și pentru îmbogățirea practicii de contracarare a criminalității [1, p. 19]) – în acest demers științific ne propunem să aducem unele argumente în vederea justificării necesității teoretice și practice a acestor categorii. Mai mult, vom încerca să punctăm unele momente importante în vederea fundamentării științifice a teoriei securității criminologice.

Materiale și metode utilizate. În procesul studiului au fost folosite următoarele metode de investigație științifică: analiza logică, analiza comparativă, analiza sistemică, analiza dinamică și sinteza. Suportul științific este constituit din lucrările unor specialiști și savanți criminologi notorii din Republica Moldova și Federația Rusă.

Rezultate obținute și discuții. În prezent, asigurarea securității persoanei, societății și a statului față de pericolul atentatelor crimi-

nale este considerată a fi una dintre sarcinile prioritare ale statului și ale autorităților acestuia. De aici reiese și interesul științific major față de această problematică.

În literatura de specialitate se menționează că securitatea criminologică este un atribut obligatoriu pentru funcționarea normală a statului democratic [9, p. 173]. Justețea acestei idei este destul de evidentă mai ales pe fondul creșterii ratei criminalității, agravării pericolului social al crimelor și impactului extrem de negativ al acestora asupra ordinii din societate și activității statului.

În încercarea de a clarifica conținutul sintagmei în cauză, precizăm că unul dintre primii cercetători care au enunțat-o și au pus temelia teoriei securității criminologice (argumentând destul de justificat actualitatea, oportunitatea și necesitatea practică a acesteia [14, p. 75]) este V. A. Pleșakov, potrivit căruia aceasta presupune *starea obiectivă de protecție a intereselor vitale și de altă natură a persoanei, societății și statului împotriva atentatelor criminale și a pericolului acestora cauzat de diferiți factori criminogeni (fenomene și procese), de activitatea criminală, precum și conștientizarea de către cetățeni a acestei protecții contra pericolului criminal* [12, p. 211] (definiție preluată și de prof. V. Bujor [3, p. 94]).

Desigur, trebuie să recunoaștem

că noțiunea de *securitate criminologică* este una relativă, și nu absolută. Pericolul criminal și manifestările infracționale reale există și vor exista atât timp cât va exista societatea umană. De aceea este greșit să ne imaginăm că ar putea exista o stare de securitate în care să lipsească cu desăvârșire manifestările antisociale, criminale și pericolul prezentat de acestea. În același timp, nu putem exclude amploarea acestui pericol, condițiile în care este posibilă reducerea la un nivel minim acceptabil a stării și dinamicii criminalității, posibilitatea supunerii acesteia unui control din partea statului și a societății.

În acest context, cercetătoarea B. B. Bidova propune abordarea securității criminologice prin prisma faptului că este un indicator al nivelului de protecție a națiunii, care presupune că acțiunea factorilor criminogeni nu sînt în stare să reducă substanțial nivelul calității vieții și nu creează pericol pentru existența societății, a statului și a cetățenilor [8, p. 54].

Respectiv, *asigurarea securității criminologice* presupune: *activitatea statului, a societății și a instituțiilor acestora bazată pe principiile programării și planificării complexe, avînd scopul să atingă și să mențină un nivel acceptabil de protecție a intereselor vitale și de altă natură ale persoanei, societății și statului față de atentatele criminale* [12, p. 211]; *un sistem de măsuri realizate de organele statale și nestatale, organizații și instituții, precum și de cetățeni în parte în scopul protecției celor mai importante interese ale persoanei, societății și ale statului* [8, p. 54].

Din cîte se poate observa, *securitatea criminologică și asigurarea securității criminologice* sînt noțiuni ce reflectă o activitate destul de complexă, legată de protecția persoanei, a societății și a statului, față de criminalitate și pericolul acesteia. Totodată, trebuie precizat că *securitatea* în toate formele sale,

inclusiv în cea criminologică, face parte din categoria valorilor fundamentale, protecția cărora este garantată la nivel constituțional [10, p. 298; 13, p. 7].

Referitor la valoarea acestor noțiuni pentru știința și practica criminologică, în viziunea prof. V. Bujor, aceasta constă în următoarele [3, p. 95]:

În primul rînd, sînt noțiuni complexe, al căror conținut social și juridic cuprinde la maxim aproape toate direcțiile activității de contracarare a criminalității, crearea condițiilor de prevenire a acesteia, precum și obiectele și subiecții activității criminale, altfel spus – tot ce cuprinde obiectul criminologiei. Doar o astfel de abordare complexă face posibilă atingerea unui nivel real de securitate criminologică.

În al doilea rînd, termenii *securitate criminologică și asigurarea securității criminologice*, spre deosebire de noțiunile *combatere a criminalității, politica de combatere a criminalității etc.*, indică nu doar caracterul activității desfășurate, ci și scopul și rezultatul acesteia – adică starea de securitate criminologică a unui anumit obiect.

În al treilea rînd, noțiunea *securitate criminologică și asigurarea ei* redirecționează sensul activității de la obiectul „atacului” (criminalitatea) spre obiectul protecției (persoana, societatea, statul), adică spre valorile fundamentale a căror securitate criminologică trebuie garantată.

Valoarea teoretică, dar mai ales practică a conceptelor analizate poate fi dedusă, cu precădere, din conținutul și structura acestora [3, p. 95-96].

Astfel, *obiectul securității criminologice* îl constituie interesele vitale, drepturile și libertățile omului, viața și sănătatea cetățenilor, proprietatea, instituțiile statale și sociale. În acest sens, este relevantă viziunea cercetătorului V. A. Pleșakov, care susține că obiectele securității criminologice sînt: *persoana*

– drepturile, obligațiile și libertățile acesteia; *societatea* – valorile materiale și spirituale ale acesteia; *statul* – regimul său constituțional, suveranitatea și integritatea sa teritorială [10, p. 300].

Subiecții asigurării securității criminologice sînt toate elementele structurii sociale – statul și autoritățile sale, cetățenii, organizațiile obștești etc. – care iau parte la asigurarea securității criminologice.

Este important, în context, a cunoaște și *pericolele* ce amenință securitatea criminologică, și anume criminalitatea sub toate formele sale, ansamblul de cauze și condiții ce o determină (factori criminogeni) și care creează un pericol criminal real sau potențial asupra obiectelor securității criminologice [15, p. 39], totalitatea factorilor care pun în pericol interesele vitale ale persoanei, societății sau ale statului.

Sistemul de asigurare a securității criminologice este constituit din totalitatea subiecților, măsurilor politice, juridice, organizaționale, economice, științifice etc., orientate spre menținerea unui nivel social acceptabil de securitate criminologică; asigurarea financiară, cu resurse tehnice și materiale etc. a acestor măsuri [8, p. 54].

Referitor la *nuvelul social acceptabil de securitate criminologică* trebuie să precizăm că acesta presupune situația în care statul și societatea sînt în stare să controleze criminalitatea, să minimalizeze consecințele manifestărilor acesteia, iar criminalitatea reacționează la influența anticriminogenă [14, p. 75].

Scopul asigurării securității criminologice rezidă în crearea și menținerea unui nivel acceptabil și maximum posibil de securitate criminologică în condiții sociale concrete. Pentru atingerea acestui scop, potrivit lui V. A. Pleșakov, este necesară realizarea unor sarcini concrete, cum ar fi [10, p. 302]:

- asigurarea nivelului necesar

de protecție criminologică a persoanei, societății și statului față de atentatele criminale, pentru ca influența criminalității să nu împiedice realizarea celor mai vitale interese ale acestora;

- reducerea vulnerabilității obiectelor securității criminologice față de atentatele criminale;

- crearea și organizarea funcționării eficiente a unui sistem statal de asigurare a securității criminologice;

- asigurarea rezultativității influenței asupra surselor pericolelor pentru securitatea criminologică: criminalitatea în toate formele ei de manifestare, personalitatea infractorului și factorii criminogeni;

- activizarea prevenirii (profilaxiei și contracarării) fenomenelor criminale.

Într-o altă viziune, scopul principal al asigurării securității criminologice a societății, persoanei și a statului constă în depistarea la timp a pericolului criminogen și neutralizarea acestuia [8, p. 54].

Dincolo de aceste aspecte teoretice, de factură conceptuală, considerăm că prezintă importanță și raportarea conceptelor la activitatea practică din domeniu. Astfel, starea actuală și tendințele de dezvoltare a situației criminologice din cadrul societății demonstrează obiectiv faptul că abordarea tradițională a politicii de contracarare a criminalității, a scopurilor și sarcinilor activității din sfera dată, a metodelor și mijloacelor de realizare a acestora nu este în stare să asigure securitatea cetățenilor și a societății.

În prezent, poziția oficială a statului în acest domeniu se bazează pe necesitatea reducerii numărului de crime care, de fapt, a devenit și unicul obiect al activității organelor de drept. În asemenea condiții, cetățenii care pot deveni victime sau care deja au fost prejudiciate prin infracțiuni adeseori rămân fără o protecție social-juridică anticriminogenă.

Reducerea numărului de infrac-

țiuni dintr-o zonă geografică este un scop important doar în cazul în care o atare activitate duce la crearea unor condiții de viață mai puțin primejdioase pentru populație, la diminuarea pagubelor provocate indivizilor și economiei de către criminalitate etc. În cazul în care numărul crimelor se micșorează, însă acestea devin mult mai periculoase, cu consecințe mai dăunătoare și duc la sporirea îngrijorării sociale, la tensionare, este evident că scopurile eforturilor sociale depuse la contracararea criminalității nu vor fi atinse.

Prin urmare, se poate susține că teoria securității criminologice este chemată să creeze fundamentul științific necesar pentru armonizarea activității de ocrotire a ordinii de drept a statului cu interesele cetățenilor, populației, care în esență pretinde la un grad mai sporit de protecție față de atentatele criminale [17]. În acest sens, precizăm că tradițional organele de ocrotire a ordinii de drept sînt orientate spre asigurarea securității sociale prin metode represive, în concret, prin căutarea și identificarea criminalilor și pedepsirea acestora.

Acest dezacord între interesele cetățenilor și ale organelor de drept necesită o soluționare concretă, o nouă abordare a influenței asupra criminalității în sensul reorientării întregului sistem de la căutarea pericolelor criminogene (care sînt secundare), spre realizarea reală a sarcinii de bază – asigurarea securității indivizilor față de atentatele criminale. Respectiv, în activitatea de asigurare a securității criminologice primară trebuie să fie protecția față de sursa pericolului securității, după care să urmeze însăși influența nemijlocită asupra acestei surse (crime, criminali etc.).

Din această perspectivă, organele de ocrotire a ordinii de drept pot fi asociate nu cu *organele de forță*, ci cu *organele de protecție socială* [17]. De aici poate fi dedus și un nou criteriu de apreciere a

eficacității activității acestor organe. În prezent, această apreciere se face, în mare parte, în baza datelor statisticii oficiale penale, procesual-penale și execuțional-penale, care, de altfel, reflectă consecințele crimelor deja comise. Din perspectiva concepției securității criminologice, un criteriu obligatoriu al eficacității activității de ocrotire a ordinii de drept trebuie să devină opinia publică referitoare la problemele criminalității și la nivelul de protecție a populației față de aceasta [16, p. 8].

Înseși organele de ocrotire a ordinii de drept trebuie să-și evalueze activitatea prin prisma nivelului de asigurare a drepturilor, libertăților și intereselor cetățenilor. Ideea securității criminologice amintește, astfel, acestor organe, precum și altor autorități ale puterii, pentru cine și pentru ce ele trebuie să activeze. Respectiv, dezvoltarea teoriei și practicii securității criminologice are menirea de a fundamenta științific oportunitatea unei noi concepții asupra activității organelor de ocrotire a ordinii de drept ca subiecte de protecție socială reală a populației față de criminalitate și alte atentate ilegale asupra persoanei și a intereselor acesteia [17].

Este necesar de accentuat, totodată, că anume starea de securitate este sensul și valoarea supremă a activității statului și societății în sfera contracarării criminalității. Toate celelalte tipuri de activitate a organelor de drept (profilaxia, controlul, combaterea etc.) și scopul acestor acțiuni sînt secundare și temporare, în condițiile în care se conștientizează pentru ce se face totul și la ce servește totul în final. Din această perspectivă, reducerea numărului manifestărilor criminale încetează a mai fi un scop în sine, iar lupta cu criminalitatea se transformă într-un mijloc de atingere a unui scop mai important: *asigurarea securității vieții, sănătății și a altor interese și valori ale societății și statului*

față de pericolele criminalității.

Activitatea statului orientată spre crearea și consolidarea regimului de securitate criminologică contribuie concomitent și la crearea premiselor necesare pentru asigurarea protecției drepturilor fundamentale ale cetățeanului și, prin sine însăși, constituie o condiție pentru realizarea acestor drepturi de către fiecare cetățean [7, p. 37].

Concluzii. În baza celor menționate, putem conchide că securitatea criminologică în esență presupune:

- în primul rând, starea de protecție a intereselor vitale ale persoanei, societății și statului față de atentatele criminale;

- în al doilea rând, starea de protecție față de pericolele acestor atentate, generate de diferiți factori criminogeni;

- în al treilea rând, conștientizarea de către indivizi a unei asemenea protecții.

În condițiile recunoașterii și aplicării teoriei securității criminologice, lupta cu criminalitatea se va transforma într-o activitate desfășurată de către stat (în colaborare cu societatea) în vederea creării și menținerii unui regim de securitate criminologică a populației, regim absolut indispensabil pentru liniștea și dezvoltarea armonioasă a societății.

Dat fiind faptul că, potrivit *Strategiei securității naționale a Republicii Moldova* [4], una dintre căile de asigurare a securității naționale este recunoscută a fi *combaterea factorului criminogen și a corupției*, considerăm oportună substituirea acestei sintagme cu expresia „securitate criminologică” (care se va integra destul de bine în lista expresiilor similare din acest act: securitate economică, securitate energetică, securitate alimentară, securitate ecologică, securitate informațională, securitate societală), întrucât reflectă cu mult mai adecvat ațit esența activității ca parte a unei strategii naționale de securitate, cît și scopul urmărit – asigurarea

securității persoanei, societății și a statului. În viziunea noastră, această fapt va fi un pas important pentru recunoașterea acestei categorii și va constitui un temei important pentru fundamentarea în continuare a **teoriei securității criminologice**.

Referințe bibliografice

1. Babaev M., Bujor V. *Noțiunea de securitate criminologică*. În: Revista de criminologie, drept penal și criminalistică, 2003, nr. 1-2.

2. Bejan O. *Evoluția științei criminologice în Basarabia*. În: ”Starea actuală și perspectivele științei criminologice în Republica Moldova”. Materialele conferinței din 6 iulie 2002. Chișinău: Asociația tinerilor juriști cercetători, 2002.

3. Bujor V. *Referințe asupra conceptului de securitate criminologică*. În: ”Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și combatere”. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 18-19 aprilie 2003.

4. *Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova*, nr. 153 din 15.07.2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 170-175 din 14.10.2011.

5. Бабаев М.М. *Криминологическая безопасность в системе национальной безопасности (опыт структурного анализа)*. В: Криминологический журнал, 2005, № 1.

6. Бабаев М.М., Плешаков В.А. *Теоретические и прикладные проблемы обеспечения криминологической безопасности*. В: Уголовная политика и проблемы безопасности государства. Москва, 1998.

7. Бабаев М.М., Рахманова Е.Н. *Права человека и криминологическая безопасность в современном мире и в России*. В: Ученые Труды Российской Академии Адвокатуры, 2008, № 5(10).

8. Бидова Б.Б. *Обеспечение криминологической безопасности России*. В: Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление, 2014, № 2(45).

9. Губарева Т.И. *Криминологическая безопасность в системе национальной безопасности Российской Федерации: к постановке проблемы*. В: Общество и право, 2012, № 3(40).

10. Плешаков В.А. *Криминологическая безопасность и ее обеспечение в сфере взаимовлияния организованной преступности и преступности несовершеннолетних*. Диссертация на соискание научной степени доктора юридических наук. Москва, 1998.

11. Плешаков В.А. *Криминологическая безопасность и ее обеспечение в сфере взаимовлияния организованной преступности и преступности несовершеннолетних*. Москва: Академия управления МВД России, 1998.

12. Плешаков В.А. *Криминологическая безопасность и система ее обеспечения в современных условиях*. В: Россия в современном мире: проблемы, поиски, решения: Научные труды ИМПЭ им. А.С. Грибоедова. Выпуск 2005 г. Москва: Институт международного права и экономики имени А.С. Грибоедова, 2005.

13. Плешаков В.А. *Понятие и виды угроз криминологической безопасности*. В: Криминологический журнал, 2006, № 10.

14. Плешаков В.А. *Теория криминологической безопасности как частная теория криминологии*. В: Человек: преступление и наказание, 2011, № 2(73).

15. Плешаков В.А. *Угрозы криминологической безопасности: системный анализ современного состояния*. В: Человек: преступление и наказание, 2013, № 3(82).

16. Симоненко Д.А. *Криминологическая безопасность и ее обеспечение органами внутренних дел*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2007.

17. Симоненко Д.А. *Обеспечение криминологической безопасности органами внутренних дел*. В: Вестник Воронежского института МВД России, 2007, выпуск № 2. [электронный ресурс] – <http://cyberleninka.ru/article/n/obespechenie-kriminologicheskoy-bezopasnosti-organami-vnutrennih-del> (accesat la 01.06.2014).